

Ю.С. Калітвенцевастудентка фінансово-економічного факультету
ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»

Науковий керівник: к.е.н., доц., кафедри фінансів Степура М.М.

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ

Анотація. Сьогодні управління доходами бюджету в Україні належить до найпроблемніших галузевих напрямів управлінської діяльності. У статті розглянуто динаміку та структуру доходів державного бюджету України та Франції за період 2004-2014 роки. Проаналізовано ступінь централізації доходів у державному бюджеті. Автором знайдено спільні риси, відмінності та особливості доходів державного бюджету України та Франції. Визначено основні проблеми та шляхи їх вирішення, посилаючись на досвід Франції.

Ключові слова: доходи державного бюджету, податкові надходження, неподаткові надходження, валовий внутрішній продукт.

**ДОХОДЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО
БЮДЖЕТА ФРАНЦИИ И УКРАИНЫ****BUDGET REVENUES OF FRANCE
AND UKRAINE**

Анотація. Сегодня управление доходами бюджета в Украине принадлежит к наиболее проблемным отраслевым направлениям управленческой деятельности. В статье рассмотрена динамика и структура доходов государственного бюджета Украины и Франции за период 2004-2014 годы. Проанализирована степень централизации доходов в государственном бюджете. Автором найдены общие черты, различия и особенности доходов государственного бюджета Украины и Франции. Определяются основные проблемы и пути их решения, ссылаясь на опыт Франции.

Ключевые слова: доходы государственного бюджета, налоговые поступления, неналоговые поступления, валовый внутренний продукт.

Abstract. Today, budget revenue management in Ukraine is one of the most problematic areas of sectorial management activities. This article deals with dynamics and structure of state budget of Ukraine and France for the period 2004-2014 years. The author analyzes the degree of centralization of revenue in the state budget. The author found similarities, differences and characteristics of state budget of Ukraine and France. The basic problems and solutions are referring to the experience of France.

Key words: the state budget revenues, tax revenues, non-tax revenue, gross domestic product.

Вступ. Сьогодні управління доходами бюджету в Україні належить до найпроблемніших галузевих напрямів управлінської діяльності. У час, коли Україна стала націленою до входу у Європейський Союз, дуже актуальним є питання побудови системи доходів бюджету. Франція — одна із країн-засновниць Європейського Союзу, країна, яка може слугувати прикладом і помічником у запозиченні способів вирішення проблем. Чи сильно відрізняється побудова української системи доходів бюджету від французької? Україна кожен рік потерпає неодноразовні зміни у законодавстві, методиках прогнозування та планування бюджету. Кожен рік держава стикається з проблемою недовиконання доходів бюджету (порівняно з прогнозними показниками), недонадходження за рахунок ухилення від сплати податків та ін. Чи може уряд нашої країни запозичити досвід Франції та покращити систему доходів бюджету України? Проблеми формування, управління та ефективності використання доходів Державного бюджету розглядала у своїх роботах велика кількість іноземних і вітчизняних авторів: Геєць В. М., Смолина Н. О., Лобанова Н. Н., Федосов В. М., Глущенко В. В., Чехунов В. Н., Василик О. Д., Симоненко В. В. та ін.

Постановка завдання. Головною метою статті є дослідження особливостей формування та управління доходами Державного бюджету України та Франції, їх відмінності та подібності. Знаходження шляху вирішення проблем в Україні на прикладі досвіду Франції.

Результати. Доходи бюджету — частина централізованих фінансових ресурсів держави, необхідних для виконання його функцій.

Доходи бюджету виражають економічні відносини, що виникають у процесі формування основного загальнодержавного фонду грошових коштів. Формою прояву цих відносин виступають різні види платежів підприємств, організацій і населення до бюджету. Бюджетні доходи поняття вужче порівняно з державними доходами, оскільки останні включають у себе також доходи позабюджетних фондів і доходи державних підприємств і організацій [1].

Кожна з країн має свою історію і, відповідно, певні особливості у структурі та динаміці доходів державного бюджету. Франція — високорозвинута країна з ринковою економікою, країна-засновниця Європейського Союзу та унітарна держава. За рівнем економічного розвитку Франція займає одну з провідних позицій у світі. Прийнято вважати, що у Франції немає єдності бюджетної системи. Кожен бюджет формально відокремлений. Але насправді існує централізація: бюджети нижчих адміністративних одиниць затверджуються виконавчої владою вищої ланки [2]. Для кращого розуміння особливостей доходів Державного бюджету Франції розглянемо їх структуру та динаміку за останні 11 років.

Рис. 1. Динаміка доходів Державного бюджету Франції за 2004—2014 рр.

Примітка: складено на основі даних [3]

На рис.1 можна побачити, що доходи Державного бюджету Франції протягом 11 років є, майже, стабільними. З графіка видно, що навіть світова криза 2008—2010 років не сильно вплинула на доходи бюджету. Це пояснюється виваженою політикою держави та її досвідом як члена Європейського Союзу.

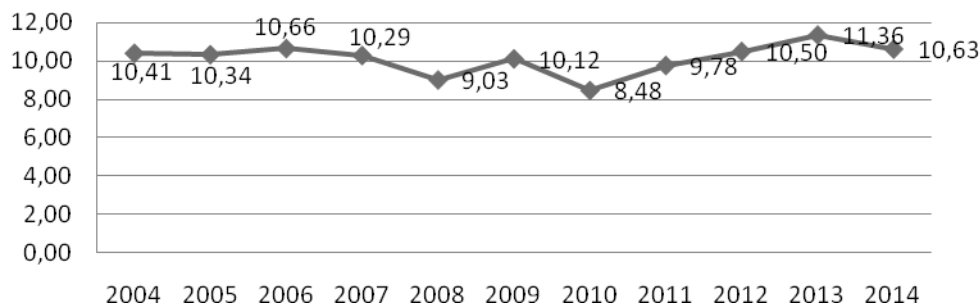

Рис. 2 Частка доходів Державного бюджету Франції у ВВП за 2004—2014 рр., %

Примітка: складено і розраховано на основі даних [4;5]

На рис 2 зображено частку доходів Державного бюджету Франції, яка протягом 11 років коливається у межах від 8,5 % до 11,5 %, тобто, є невеликою. Спостерігається на цьому графіку практично стабільна частка, за рахунок стабільної величини ВВП і доходів.

Таблиця 1

**КОЕФІЦІЄНТ ДЕРЖАВНОЇ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
ЗА ДОХОДАМИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ФРАНЦІЇ ЗА 2007-2014 РР.**

Коефіцієнт державної централізації	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
За доходами державного бюджету	20,72%	18,13%	20,41%	17,09%	19,24%	20,27%	21,42%	20,02%

Примітка: складено і розраховано на основі даних [3; 4]

Розглянемо коефіцієнт централізації доходів Державного бюджету, для того, щоб оцінити ступінь централізації доходів у державному бюджеті. Протягом 2007—2014 рр. він коливався у межах 17—21,5%, тобто у Франції склалася структура бюджетної системи, у якій переважає децентралізація бюджетних коштів у Державному бюджеті країни, що каже про досягнення оптимальних співвідношень між різними ланками бюджетної системи.

Державні доходи бюджету надходять з двох джерел: податкові доходи (податки), які складають більше 96 % від загальних доходів бюджету та неподаткові доходи. Це, головним чином, доходи державних активів, доходи діяльності держави, оплати послуг, що надаються (наприклад, ліцензійні платежі) та запозичення державою. У свою чергу, існує три форми податкових надходжень:

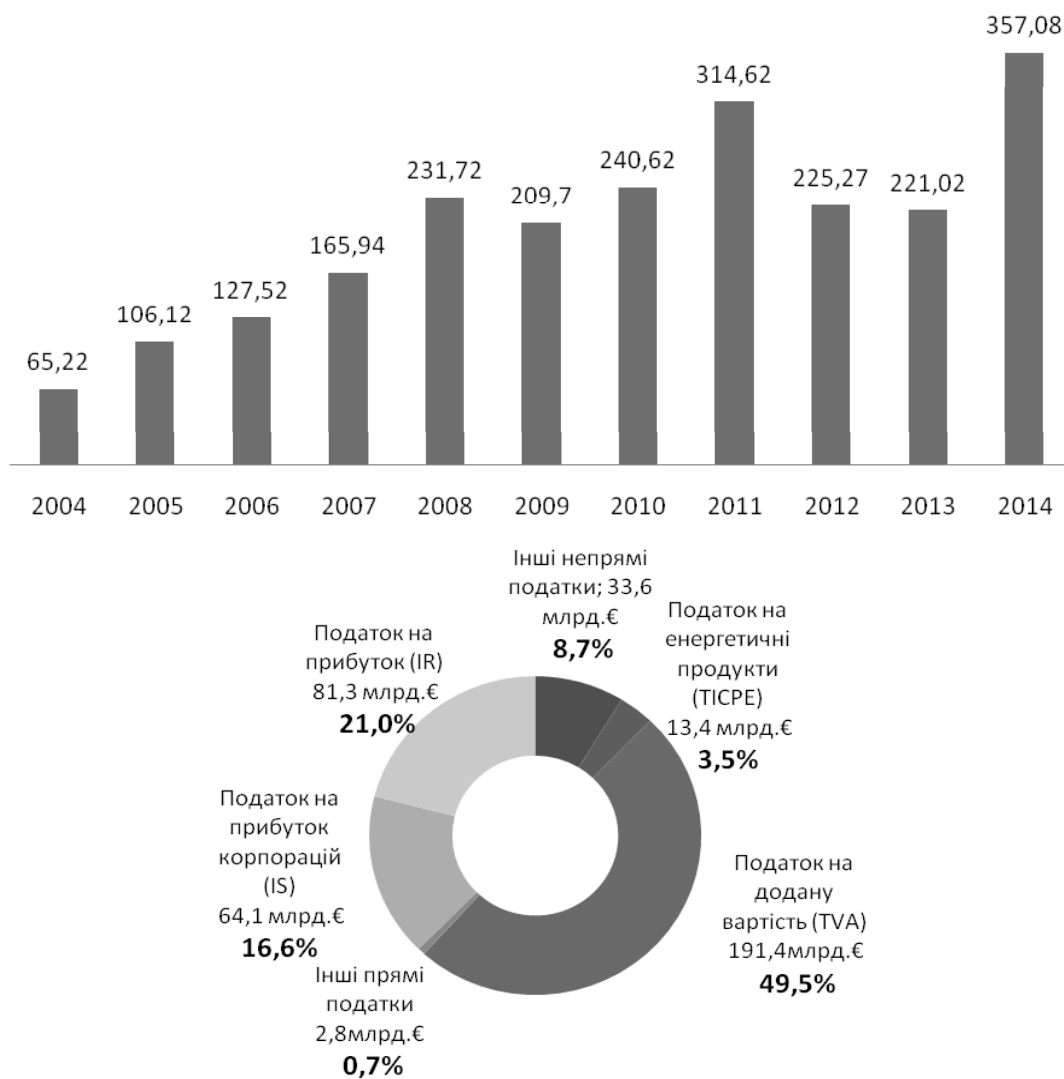

Рис. 3. Структура податкових надходжень Франції за 2014 р.

Примітка: складено і розраховано на основі даних [3]

Податки на споживання, тобто, податок на додану вартість (ПДВ) і податок внутрішніх справ податок на споживання енергетичних продуктів (TICPE), застосовується з 1 січня 2012 року, замінивши внутрішній податок на нафтопродукти (TIPP).

Відрахування коштів з доходів: податок на прибуток (IR), податок на прибуток корпорацій (IS) і доходи осіб, які займаються комерційною, промисловою діяльністю або працюють на себе, податок на прибуток (VIC).

Податки на власність і капітал засновані від податку на майно (стягується місцевими органами влади), податку на приріст капіталу (рухомого і нерухомого) з ISF і податку на передачу (реєстрація, пожертвування) [6].

Розглянемо рис. 3 та рис. 4. Серед податкових надходжень найбільшу частку займають непрямі податки (ПДВ — 49,5 %).

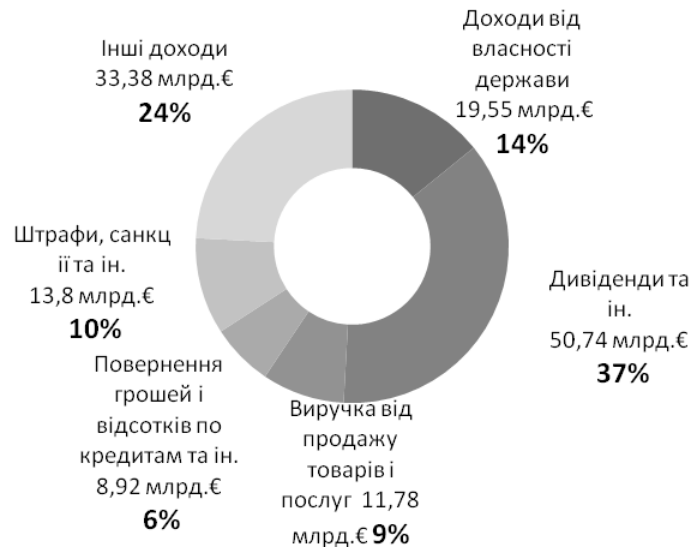

Рис. 4. Структура неподаткових надходжень Франції за 2014 р.

Примітка: складено і розраховано на основі даних [3]

Серед неподаткових надходжень виділяються дивіденди (37 %), доходи від власності держави (14 %) та штрафи, санкції та ін. (10 %).

Тобто, особливістю формування доходів державного бюджету Франції є те, що основним джерелом виступають непрямі податки, займаючи біля 96 % загальної суми. Доходи Державного бюджету протягом 11 років, як і ВВП, не мають сильних коливань і не сильно централизовані, що вказує на оптимальні співвідношення між різними ланками бюджетної системи.

Ознайомимося з особливостями формування доходів державного бюджету на Україні. Для цього розглянемо їх динаміку.

У порівнянні з Францією, доходи Державного бюджету України не відзначаються стабільністю. На рис. 5 спостерігається підвищення доходів до кризового 2009 року. Після цього позитивну динаміку доходів ми бачимо в після кризовому 2011 та 2014 роках. Різке збільшення доходів у 2014 році пояснюється достатньо великими податковими надходженнями та доходами від урядів зарубіжних країн і міжнародних організацій (рис. 7).

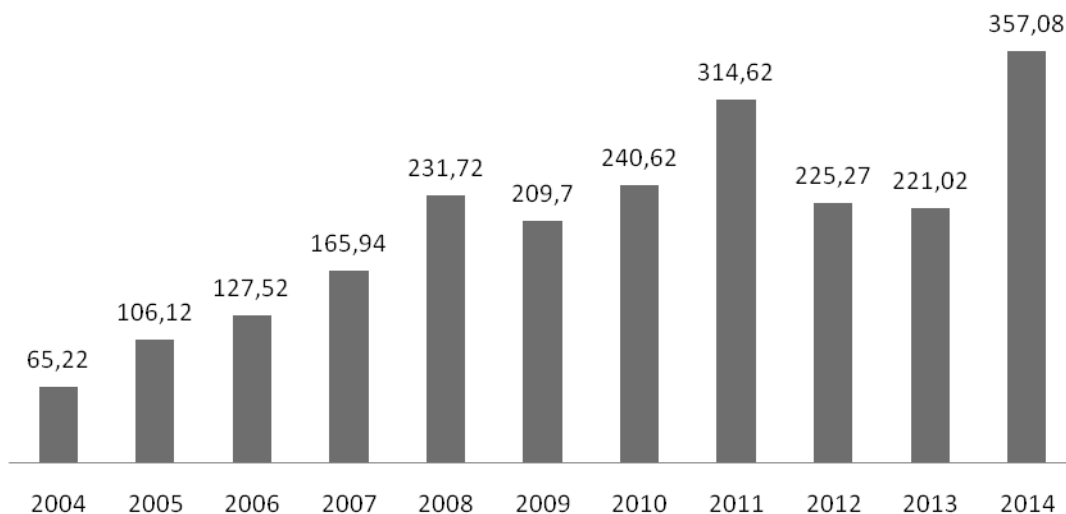

Рис. 5. Динаміка доходів Державного бюджету України за 2004—2014 рр.

Примітка: складено на основі даних [7]

Економіка України, як і сама держава, є молодшою за Францію, що впливає на деяку невваженість економічних рішень влади та чутливості до змін. На рис. 6 ми бачимо схожість у розмірі частки доходів у ВВП між Україною та Францією. Частка коливається у межах 15—24,5 %. Але на цьому графіку чітко виражене падіння частки у 2012—2013 роках, що пояснюється різким зменшенням доходів.

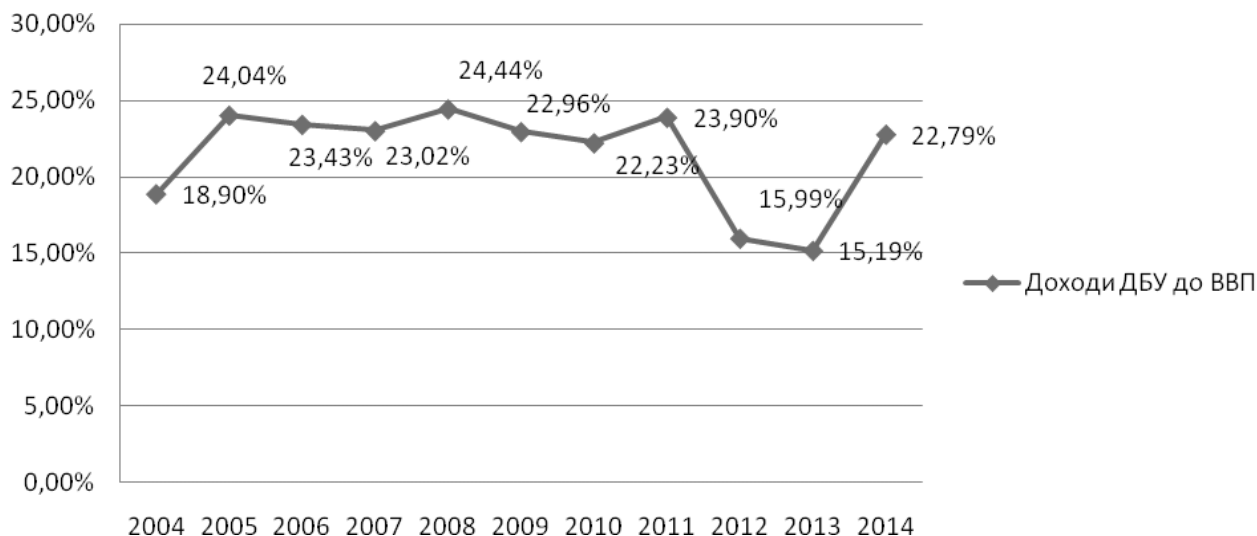

Рис. 6. Частка доходів Державного бюджету України у ВВП за 2004—2014 рр.

Примітка: складено і розраховано на основі даних [7;8]

З таб. 2 видно, що більша частина доходів бюджетної системи України зосереджується саме в державному бюджеті. Тобто, в Україні склалася структура бюджетної системи, у якій переважає централізація бюджетних коштів у Державному бюджеті країни.

Таблиця 2

**КОЕФІЦІЄНТ ДЕРЖАВНОЇ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
ЗА ДОХОДАМИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА 2007—2014 РР.**

Коефіцієнт державної централізації	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
За доходами	0,73	0,75	0,75	0,74	0,78	0,77	0,76

Примітка: складено і розраховано на основі даних [7]

Тому важливим завданням держави в удосконаленні розподільних процесів є досягнення оптимальних співвідношень між різними ланками бюджетної системи. Коефіцієнт державної децентралізації видатків коливається у майже незначних межах, що майже не впливає на розвиток системи місцевого самоврядування та ефективність використання бюджетних асигнувань у цілому. З аналізу ми також бачимо, що надмірна централізація коштів у Державному бюджеті України спричинила послаблення фінансового забезпечення соціальної сфери адміністративно-територіальних одиниць, їх місцевих бюджетів. Це призводить до обмеження самостійності місцевих рад при розв'язанні завдань соціально-економічного розвитку території, утруднює фінансування їх потреб, не зацікавляє місцеві ради в розвитку власної фінансової бази, породжує у них упевненість у тому, що в будь-якому разі бюджет їх території буде збалансований. Тобто, щоб покращити структуру державного бюджету, потрібно орієнтуватися на децентралізацію державного бюджету, зменшувати частину доходів, яка зосереджується в Державному бюджеті.

Розглянемо детальніше структуру доходів Державного бюджету України. З рис. 7 бачимо, що основою в формуванні доходів бюджету України виступають податкові надходження (78 %). Як і в Франції, у першу чергу, це непрямі податки (ПДВ). Також, велика частка випадає на неподаткові надходження (19 %).

Рис. 7. Структура доходів Державного бюджету України за 2014 р.

Примітка: складено і розраховано на основі даних [7]

Тобто, основним джерелом формування доходів державного бюджету в Україні виступають податкові надходження (непрямі податки), що спостерігається і в Франції. Доходи залежать від ситуації (економічної, політичної ін.) як в Україні, так і цілому в світі, мають постійні коливання. У 2014 році, порівняно з іншими, спостерігалось значне надходження доходів від урядів зарубіжних країн і міжнародних організацій і податкових надходжень, що вплинуло на їх різке зростання. Біля 78% доходів бюджетної системи України зосереджується саме в державному бюджеті. Тобто, в Україні склалася структура бюджетної системи, у якій переважає централізація бюджетних коштів у Державному бюджеті країни. Тому важливим завданням держави в удосконаленні розподільних процесів є досягнення оптимальних співвідношень між різними ланками бюджетної системи.

Висновки. Тобто, враховуючи те, що Україна знаходиться на стадії переходу до ринкової економіки, дуже важливим є підвищення ролі державного бюджету, його вдосконалення та часткова перебудова. Бюджет перерозподіляє національний доход, використовуючи державні фінанси та, в цілому, створює фінансові ресурси держави. Тому важливим є запозичення досвіду з Франції. При порівнянні доходів бюджету України і Франції ми знайшли відмінності та подібності. При однаковій частці доходів Державного бюджету у ВВП Україна має значні коливання у доходах протягом досліджуваного періоду. При схожій структурі доходів, Україна і Франція мають зовсім різний коефіцієнт централізації, який в Україні складає близько 75% (у Франції — 20%). Для того щоб покращити ситуацію, потрібно запозичити досвід Франції, намагаючись зменшити коефіцієнт централізації. Надмірна централізація коштів у Державному бюджеті України спричиняє послаблення фінансового забезпечення соціальної сфери адміністративно-територіальних одиниць, їх місцевих бюджетів. щоб покращити структуру державного бюджету, потрібно орієнтуватися на децентралізацію державного бюджету, зменшувати частину доходів, яка зосереджується в Державному бюджеті.

Україні вже знаходиться на стадії реформування бюджетних відносин. Досліджуючи це питання детальніше, уряд зможе прийти до цілісного розуміння проблеми та шляхів її вирішення. Тому є важливим і далі розглядати проблеми управління доходами державного бюджету України та способи їх вирішення опираючись на країни з розвинутою ринковою економікою.

Список використаних джерел:

1. Грідчина М. В. Фінанси(теоретичні основи) / 2-ге вид., випр. і допов. — К.: МАУП, 2007. — 312 с.
2. Смолина Н. О., Лобанова Н. Н., Особенности государственного бюджета Франции, Уральский государственный экономический университет, 2012.
3. Forum direction du budget del? performance. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.performance-publique.budget.gouv.fr
4. Institut national de la statistique et des ?tudes ?conomiques. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.insee.fr
5. Офіційний сайт Статистичного бюро Європейського союзу — Євростат. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ec.europa.eu/eurostat/
6. Le site p?dagogique sur l'argent et la finance. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lafinancerourtous.com>
7. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ec.europa.eu
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

09.03.2015 р.